

1 e Trefaldighet: Band och förbund – den judiska förbundstanken och dopet

I läsningen för den första söndagen efter trefaldighet knyts Hesekiel 36:25-28 samman med Romarbrevet 6:3-11 och Johannesevangeliet 3:1-8 för att frammana ett doptema. I Hesekiel används bilden av vattenbestänkning som en bild för rening, och syftar troligen på den rit i vilken man bestänks med vatten blandat med askan från den röda kon (4 Mos 19). Tanken som uttrycks är att israeliterna ska renas och göras redo för att ta emot G-ds ande och leva i enlighet med Toran.

Det är inte ett dop det handlar om, vilket man lätt kan ledas att tro utifrån de nytestamentliga texterna som hör till. Detta är dock inte för att det inte finns "dop" i judisk tradition – "dopet" är en judisk ritual som kristendomen ärvt, och som praktiserades av judar innan Jesus, under hans livstid (Johannes döparen är ett uppenbart exempel) och som fortfarande lever.

Tevila (nedsänkning), som det kallas, är att nedsänka sig i "levande vatten" – det kan vara ett naturligt vattendrag eller en *mikva*, en bassäng med regn- eller källvatten. Det är något praktiserande judar gör efter menstruation, inför bröllop, ibland *Yom Kippur* (Försoningsdagen) – och för att bli jude från första början. För att konvertera in i det judiska förbundet går man också i mikva, och i det avseendet är det kristna dopet fortfarande mycket likt sitt judiska ursprung. När templet fortfarande stod användes mikvan för att rena sig och ingick därför i den grupp av ritualer som författaren till Hesekieltexten kan ha haft i åtanke. Det kristna dopet kom som bekant med tiden att räknas som själva inträdet i den kristna gemenskapen, och föll helt bort ur det kristna vardagslivet som en återkommande ritual. Det kopplades till exorcism – i Sverige fram till 1811 års kyrkohandbok, och implicit även i nuvarande handbok: att räddas från onda makters grepp in i kyrkan.

Det finns lik- och olikheter i hur judar och kristna sett på sina egna gemenskaper, vad de innebär och hur man träder in i dem. En uppenbar skillnad är förstås att kristendomen är en religion, medan "judendomen" (en kristen term) är ett folk.¹ Jude är man även om man aldrig satt sin fot i en synagoga, bara man har en judisk mor eller har konverterat. Omvänt gäller att oavsett hur många judiska seder en icke-jude iakttar så gör det hen inte ett dugg mer judisk, om hen inte tar steget över och konverterar. En jude som lever på bacon och jobbar extra på lördagar (*shabat* – sabbaten) är 100% judisk, medan en icke-jude som håller kosher och shabat är precis lika icke-judisk ändå. Det handlar nämligen om att vara del av det judiska folket, som kollektivt står i ett förbund med G-d.

Förbundet är den judiska teologins kärnidé, den som allt annat bygger på. Det här är ett tema som återkommer i flera av trefaldighetstidens texter, så det kan vara på sin plats att reda ut begreppen lite. Ett vanligt missförstånd är att judar ser sig som G-ds enda "utvalda folk" (en annan term som framförallt används av kristna om judar). Så är det inte. Det handlar dessutom inte om utvaldhet så mycket som relation. Judar är inte de enda som står i ett förbund; genom förbundet G-d slutar med Noak står alla människor i det så kallade noakidiska förbundet. Men mot bakgrund av den allmänna förbundenheten finns det sedan en serie specifikt judiska förbund: förbundet med Abraham, förbundet vid Sinai och förbundet med David. Genom dessa förbund spårar judar sina förfäder (patriarkerna och matriarkerna), sin heliga text (Toran) och sin arkimediska punkt i världen (Jerusalem). Inom det förbundet, ofta förstått som ett äktenskap, har båda parterna – Israel och G-d

---

¹ Man får tänka på att "religion" är förhållandevis nytt begrepp, och ett som ofta stöter på motstånd när det appliceras på "judendom", "hinduism" (en annan kristen term), buddhism, shintoism, konfucianism, taoism – de flesta av världens "religiösa", faktiskt. För hur man kom att dela upp europeisk kultur i en "religiös" och en "sekulär" sfär, se Asad, Talal. 1993. *Genealogies of Religion: Discipline and Reasons of Power in Christianity and Islam*. Baltimore & London: The John Hopkins University Press.

– ömsesidiga förväntningar på varandra. G-d förväntar sig att judarna lever ett etiskt liv enligt Toran, och judarna förväntar sig att G-d lever upp till sina löften om kärlek, beskydd och närhet.

Det är mot bakgrund av förbundet som den urgamla judiska protesttraditionen – som finns redan i Bibeln i till exempel Jobs bok, Ps. 44 eller Ps. 90 – blir begriplig. Det är mot bakgrund av den som judar har dragit G-d inför rätta för Förintelsen, inte för att förkasta G-d utan inom ramen för en äktenskaplig konflikt som måste lösas. Och hela tiden finns där Toran, som båda parterna har att förhålla sig till. När G-d i Hesekiels bok ska rena israeliterna och ge dem ett hjärta av kött istället för sten är det för att göra dem mjuka, ömma och mottagliga för G-ds kärleksord till dem, alltså Toran och livet i gemenskap med G-d som den innebär.

En annan sak man ska komma ihåg med det judiska förbundet är att det är helt och hållet av nåd, och därför är helt ovillkorligt. Jude är något man är, ingenting man blir. Vid Sinai binds hela Israels folk till G-d, så att alla deras efterkommande står i samma förbund. Ofta säger man att till och med de som väljer att konvertera in i förbundet var med vid Sinai och på sätt och vis alltid varit judar, retroaktivt. Det här är förstås till skillnad mot kristendomen, som ingen föds in i. Alla *blir* kristna, en och en, genom dopet – även om det i praktiken kan ske väldigt tidigt i livet. I båda fallen handlar det om att G-d i sin nåd öppnar upp till gemenskap, genom Israels folk eller genom dopets sakrament, men man kan säga att gemenskap med G-d är inget en jude väljer – G-d har redan valt åt en.

Att jämföra till exempel omskärelsen med dopet blir därför helt fel – omskärelsen *markerar* förbundet (på 50% av judarna) men inleder det inte. Om något bör kristna tänka på dopet genom tevila, nedsänkning i mikva, då det kan användas som port till den judiska gemenskapen. Men då ska man också komma ihåg att tevila oftare används, inte för att skapa en relation, utan för att underhålla den. Som i Hesekiels text, där vattenbestänkningen används i en pågående relation, för att förnya den, levandegöra den, kanske mjuka upp den och vattna den. Våra vägar till G-d är dels separata, dels överlappande, men snart nog ingenting i judisk tro och praktik går att förstå utan att förbundstanken finns med i bilden. Vi står ju inte bara i relation till G-d, utan även till varandra, och måste förstå hur den andras relation till G-d ser ut; hur den är utformad, vad den betyder och vilka konsekvenser den får i den andras liv.

Sebastian Selván